

## BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇENİN YETERLİLİĞİ ÜZERİNE

İng. Ok. Seçil BÜKER

Türklerin 9. ve 10. yüzyıllarda İslam dinini benimsemesinden sonra Araplarla, Acemlerle ilişkinin artması doğaldı. İslam dini toplumun çeşitli kurumlarıyla birlikte dilimizi de etkisi altına aldı. Arapça tüm İslam ülkelerinde devlet ve bilim dili olarak yerleşmişti. Aynı durum Anadolu için de söz konusu oldu. 12. yüzyılın sonlarına doğru Arapça önemini yitirirken yerine Farsçanın geçtiğini görüyoruz. Fars dili ve yazınının (edebiyatının) İslamlığın yayıldığı ülkelerde egemen olması bu dilden Türkçeye sözcük, terim, deyim girmesine yol açtı. Ayrıca sözü edilen iki dilden Türkçeye kural da girdi. Ozanlarımızın, bilginlerimizin Farsçadan aktardıklarıyla dilimiz kendi benliğini yitirdi. Dilde yeni bir sözcük dizgesi oluştu. Dil devriminin yarattığı ulusal dil bilinciyle davrananlarımızın çabalarıyla Arapça ve Farsçadan gelen sözcüklere ve kuralara açılan savaş başarılı oldu. Bugün söz konusu dillerden sözcük akımı durmuştur. Bundan sonra bu dillerden dilimize sözcük girme olasılığı azdır.

Tanzimatla birlikte Batı uygarlığına yönelme, Batı ile ilişkilerin günümüze dek giderek genişlemesi, dilimize batı dillerinden sözcük, terim girmesine yol açmıştır. Bilim, sanat, tecim, uygulama-

yım alanlarında Batıyla kurulan ilişkiler sonucu sözü edilen alanlardan yığın yığın terim dilimize girmiştir. Yabancı dil bilenlerin artması batı kaynaklı sözcük ve terimlerin dilimize girmesinin ikinci bir nedeni. Yalnız yabancı dil öğrenmenin gereğini yadsıdığımız gibi bir izlenim vermiş olmayalım. Yabancı dil bilmek gerekli, ama onun tutsağı olmak gereksiz. Yabancı dil amaç değil, araç olmalı. Anadile yanlış yaklaşım sonucu «amortisman», «ampirik», «dividend», «form», «literatür», «marjinal», «prodüktivite», «transfer», «ünite», «varyasyon», «vizite» gibi terimler dilimizde kullanım kazanabilmişlerdir. Batı dillerinden, Arapçadan, Farsçadan giren sözcüklerin yazımı, söyleyişi sorun yaratmıştır. Yabancı dil bilmeyen halk bu sözcükleri yazarken, söylerken zorlanmıştır. Zorlanmanın yanında halk bu sözcükleri anlayamamış, ilk duyduğunda ürkmüştür belki de.

Dil bilincinden yoksun olanlar bu tür sözcüklerin dile girmesine kayıtsız kalırlar. Yalnız bu onların ulus bilincinden de yoksun olduklarını göstermez mi? Anadiline saygı onu bilinçle sevmekle gerçekleşir. Anadilini sevmenin kanıtı onu doğru ve düzgün kullanmak, yabancı sözcüklere karşı korumak, girenleri atmak için çaba göstermektir.

Türkçenin özleşmesine karşı olanların sık sık ileri sürdükleri bir görüş var. Yeni türetilenle birlikte yabancı dilden gelen de dilde kalsın, birlikte kullanılsın diyorlar. Aynı kavram için dilde birden çok karşılık olursa bu durum dilin varsıllığına kanıt olurmuş. Hem Türkçe, hem yabancı karşılığı kullanmak dilde ikilik yaratacağından sakıncalıdır. Aralarında bir anlam ayrımı olmadıktan sonra her ikisini de kullanmak gereksiz. Dilin varsıllığına ne tür özelliklerin kanıt olabileceğini göstermeye çalışalım. Öncelikle şunu belirtelim, sözlükteki sözcük sayısının çok olması dilde varsıllığın ölçüsü değil. Sözcük dağarcığı pek geniş olmayan Farsça yoksul bir dil midir? **Sevmek** eyleminin (fiilinin) bulunmadığı bu dilde ozanlar binlerce aşk şiiri yazmışlardır. Dil ve yazınımızın ilk ürünleri olan Köktürk yazıtlarında -kişi, yer ve ulus adları gibi özel adlar dışında- ortalama 800 sözcük vardır. Köktürkçe, sözcük dağarcığı sınırlı olmasına karşın, kavramlar yönünden gelişmiş, anlatım gücü yüksek bir dildir (ayrıntılı bilgi için bkz. Aksan, 1978:86-94).

Türkçenin varsıllığı bağlantılı bir dil oluşundan ileri gelir. Bağlantılı dillerde değişmeyen bir köke çeşitli görevleri olan ekler

getirilerek yeni sözcükler üretilebilir. Örneğin, dilimizdeki «yap» (eylem kökü) ve «ana» (ad kökü) sözcüklerine değişik görevleri olan biçimbirimleri (morfemleri) ekleyerek birçok sözcük üretilebiliriz:

yap-ı-sal-cı-lık  
ana-mal-cı-lık

Yeni sözcük türetme çabasında olanlara **uydurmacı**, türetilen sözcüklere de **uydurma** demek eğiliminde olan kişiler var. Türkçenin olanakları işleterek türetilen sözcüklere uydurma diyenler Türkçe, Arapça, Farsçanın birleşerek Osmanlıca denen karmaşayı oluşturduğunu görmezlikten gelirler. Bu karmaşada söz konusu olan kural aktarımıdır. Üç dilden oluşan bir dil dilbilime aykırıdır. Üstelik bu üç dilin her biri ayrı dil öbeklerinden gelmektedir. Türkçe Ural-Altay dil öbeğinin Altay kolundan bağlantılı bir dil, Farsça Hint-Avrupa dil öbeğinden ağırlığı bükümde olan bir dil, Arapça Sami dil öbeğinden kökbükümlü bir dildir. Sözü edilen üç dilin yapısal yönden benzerlik göstermemelerine karşın birleşip yeni bir dil oluşturmaları doğal mı? Sözü geçen dil öbeklerinin başlıca özelliklerini kısaca gözden geçirelim.

Ural-Altay dil öbeğinde ünlü uyumu vardır. «Bağlantılı olan bu dillerde kimi ekler hem çekim sırasında eylemlerde, hem de sözcük türetmede kullanılmaktadır» (Aksan, 1977:113). «Sesle ilgili ve bütün Altay dillerinde ortak olan bir başka nitelik ise bu dillerin ünlüler yönünden ünsüzlere oranla daha zengin oluşudur. ... Çekim ve sözcük türetme, sonекlerle sağlanır. Altay dillerinde cinsiyet (genus) olmadığı için sözcükler biçim değişikliğine uğramaz» (Aksan, 1977:115).

«Trubetzkoy'a göre Hint-Avrupa dillerinde hiçbir zaman ünlü uyumuna rastlanmaz. Sözcük başındaki ünsüzler, sözcük içinde ve sonundakilerden az değildir. ... Ayrıca sözcük, mutlaka kökle başlamak zorunda değildir» (Aksan, 1977:124-125).

«Sami dillerinin en önemli özelliklerinden biri, bu dillerde köklerin üç ünsüzden kurulmuş olmasıdır. Arapça kökbükümlü dillerin karakteristik örneğidir» (Aksan, 1977:135).

Aksaklık Arap ve Fars dillerinin kurallarının Türk diline aktarılmasından doğmaktadır. Osmanlıca denen karmaşada «yakın», «yakinen» biçiminde Arapça kurala göre belirteç (zarf) durumuna

getirilir. Türkçe ya da Farsça bir sözcüğe Arapça kural uygulanarak çoğul yapılır, «gidişat», «peşinat» gibi. Türkçe sözcüklere Farsça ilgeç (edat) getirilebilir, «emektar», «işgüzar» gibi. Bu örnekleri çoğaltmak olası. Sanırız bu kadarı bile Osmanlıca karmaşasını göstermeye yeter.

Türkçe kendi yapısı ve kuralları içinde gelişerek çağdaş bilim, sanat, uygulamayı kavramlarını karşılayacak varsılığa erişecek, en karmaşık sorunları işleyebilecek düzeye gelecektir. Özellikleri, yapısı gelişebilirliğinin kanıtıdır.

Değişik dil öbeklerinden gelen dillerin kuralları Türkçeye aktarılırken kayıtsız kalanlar, Türkçe kaynaklara başvurularak türetilen sözcüklere **yanlış** savıyla karşı çıkıyorlar. Yanlış yargısı verilirken ölçü nedir? Dilbilgisi kuralları öne sürülüyorsa, yanıtımız dilbilgisinin yanlış dediğine dilbilimin doğru diyebileceğidir. Dilbilim -adı üstünde- bir bilimdir. Dilbilgisi kuralları gösterir. Kuralları o dili kullananlar oluştururlar. Kurallar yaşamın içinden çıkar. Dil durağan değildir, yaşamla birlikte değişir. Doğal olan da dilin gereksinimlere göre değişip gelişmesi. «İöbank», «Etibank», «Sümerbank» dilbilgisi açısından yanlış. Ama bu sözcükleri halk benimsemiş, kullanıyor. Bu durumda dilbilgisinin bu gelişmeye uyması gerekecek. Dilin türetme kurallarına uymayan sözcükler ya da terimler dilin çevrimine girmişse, yanlış ya da doğru diye tartışmak gereksiz. Saussure'ün dilbilimi bağımsızlığa kavuşturmasından sonra dile bakış açısı değişmiştir. Dile dilbilgisi açısından bakmak yanılıdır. Dilbilgisi ile dilbilimin konuları, amaçları, yöntemleri değişiktir. Dilbilimci dile bir iletişim aracı ve toplumsal bir olgu olarak bakar. Dilbilgisi olguları doğru ya da yanlış olarak değerlendirir. «Dil tekdüze bir dizge değildir. Doğada olduğu gibi inişler çıkışlar, dönemeçler görülür. Aykırılıkları, kulara uymayan örnekleri 'yanlış' saymak, günümüz dilbiliminin verilerine aykırı düşmektedir» (Dizdaroğlu, 1971:290-291).

Yeni bir sözcük türetildiğinde tutar-tutmaz diye tartışmalara girmek, «bu ek işlek», «şu ek işlek değil», «işlek olmayan ekle yapılan sözcük yanlış ya da tutmaz» demek dilbilim açısından geçersiz. Dilbilim kuralları saptamaz, dilin geçmişini inceleyerek gelecekte nasıl gelişeceğini kestirmez. Doğal bilimlerinde sonuçlar önceden hesaplanabilir, dilbilim için bu tür bir olay söz konusu olamaz. Dilbilim dilin geleceğine ilişkin yargılara varmaz. Dilbilim dil olgula-

rını saptar, gözler. Dili bozmak ya da değiştirmek gibi düşüncelerin dilbilim açısından geçerliği yoktur. Dilbilimci için geçerli olan kullanımdır. Dil gelişim ve oluşum içindedir, bundan dolayı değişimler doğaldır. Değişmeler seslerde, sözcüklerin anlamlarında, dilbilgisi kurallarında olabilir. Yalnız kullanılmayan diller durağandır, değişmez.

Dili arılaştırmanın bir sınırı olmalı görüşü zaman zaman ortaya atılıyor. Kim saptayacak bu sınırı? Kişilerin dilde sınır çizmeye kalkması bilime, gerçeğe aykırıdır. Bir sınır söz konusuysa onu dilin kendisi çizer. Kişi kendini ölçü alamaz. Kimileri yalnız kendi benimsedikleri yaygınlaşsın, yadırgadıkları kullanılsın istiyorlar. «Herkesin, sadece kendi konuştuğu dili temel kabul etmesi yanlıştır. Çünkü dilde doğru ve yanlış diye bir şey yoktur; sadece ayrılıklar vardır. Ayrılıklar hakkında verilen hükümler de kullanılan dilin seslerine ve kelimelerine değil, hüküm verenlerin kişisel ve toplumsal fikirleri ile duygularına dayanmaktadır» (Başkan, 1967:43). Söz dağarcığı kişiden kişiye değişir. Kişi dilediği sözcüğü seçer, kullanır. Sözcükleri seçmede bağımsız olan birey dile bağımlıdır. Dile bağımlı olduğu için yeni biçim ve kullanışların dil dizgesi içindeki durumlarını izlemek zorundadır. Yeni sözcükleri kullanmayabilir. Yalnız öznel yorumlardan kaçınmalıdır. Kişisel saplantılar bilimsel gerçek değildir. Dille ilgili olaylara nesnel bir bakış açısıyla bakmalıyız. Bilim adamı yeni terimi önerdiğinde terim söz konusu kişinin dil sınırı içindedir. Terim kişisel dil sınırını aşarsa toplumun (tüm ilgililerin) malı olur. Terimin kişisel dil sınırını aşırp aşmayacağını saptamak olanaksızdır. Bu nedenle tutmaz diye yargıya varıp önermemek yanlış bir tutum olur. Ölçü kişi değil, dili kullananlardır. Söz kişiseldir, dil ise bireyden bağımsız bir iletişim aracı; bu gerçek gözden irak tutulmamalı.

Türkçe terimlerin yeterli olmadığı açık. Bunun nedeni dilin yetersizliği mi? Yanıtımız hayır. Neden geçmişten günümüze sürdürülen yanlış tutumlar. Hoca Mesut ile İzzettin Ahmet 1350'de yazdıkları **Süheyl ü Nevbahar** adlı yapıtta Türkçenin darlığından, yetmezliğinden yakınırırlar. Hoca Mesut Türkçe yazmanın kolay olmadığını anlatarak özür dilemeyi gerekli bulur (Levend, 1972:10). Dil durduğu yerde gelişmez. Dil işlenirse gelişir. Onu geliştirenler ozanlar, yazıncılar ve bilim adamlarıdır. Birçokları dile kendilerinin katkıda bulunabileceğini düşünmezler.

Bilim adamının yabancı terimler karşısında iki tutumu olabilir. Türkçesi yok deyip, terimi olduğu gibi aktarmak ya da anadilin kaynaklarına başvurup, onun olanaklarını işletmek (Özdemir, 1970:184). Türkçesi yok demek kolay olan yol. Yalnız bir terimin Türkçesi kendiliğinden ortaya çıkmaz. Türkçesi olmayan terim yabancı dilde nasıl varolmuştur? «Uluslar arasında nasıl bir üstünlük düşünülemezse, diller arasında da böyle bir üstünlükten söz edilemez. Gelgelelim yanlış koşullandırmanın sonucu olarak böyle bir ayırım yapanlar var. Dilleri ileri geri, yoksul varıl diye nitelendirimler de bu ayırımın ürünüdür. Nitekim yıllar yılı Türkçenin bir bilim dili olamayacağı düşüncesine inanılmıştır. Bilim sözlerine Türkçeden de karşılıklar yaratılabileceği düşünülmemiştir. El sözlerine dadanılmıştır bu yüzden de» (Özdemir, 1978:397). Terimi olduğu gibi aktarmak çare değildir. Türkçesini arayıp bulmak, yoksa türetmek gerekir.

Yeni terim anlamı karşılamıyor savı da yersiz. Terim kullanıla kullanıla anlam kazanır, adı olduğu kavramla kaynaşır. Örneğin Dr. Bozkurt Güvenç **Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme** (1970) adlı yapıtında yeni terimler kullanıyor. Yerleşmişlik göstermeyen bu tür terimlerden ötürü tedirginlik duyuyor. Yapıtının önsözünde, duyduğu tedirginliği şöyle açıklıyor: «Yazar, **pattern** karşılığında örüntü; **construct** karşılığında yapı; **conceptual** karşılığında kavramsal; **functionalism** karşılığında görevselcilik; **methodological** karşılığında yöntemsel ... kullandığı ya da kullanmak zorunda kaldığı için rahat değildir» (aktaran Özdemir, 1970:184-185). Bozkurt Güvenç'in sözü edilen yapıtında kullandığı «çevrebilim» (regional science), «değişken» (variable), «dirik» (dynamic), «eşzamanlı» (senkronik), «evrimci» (evolutionist), «indirgeyici» (reductionist), «özdeş» (identical), «özerklik» (autonomy) gibi terimleri bugün çeşitli yazarların yapıtlarında görebiliriz. Sıraladığımız terimler yaygınlaşmış, ilgili kişilerce benimsenmiştir. 1970 yılında kimi kişilerin aşırı olarak niteledikleri bu terimlerin kullanımı bugün yaygınlaşmıştır. İşte terimin kullanıla kullanıla işlerlik kazanması bu denli kısa bir sürede bile gerçekleşebilmektedir.

Terim türetme dil bilginlerinin işidir demek doğaya karşı koymaktır. Dil onu konuşanlarındır. Dil bilgini yol gösterir, katkıda bulunur, ama en iyi öneri çoğu kez dilbilginininki değildir. Bilim adamı konuyu en iyi bilen olarak en iyi karşılığı yaratabilir. Dil

konusunda çekingenlik gereksiz. Diline özen gösteren bilim adamlarımızın sayısı az değil kuşkusuz. Prof. Dr. Mehmet Oluç **İşletme Organizasyonu ve Yönetimi** adlı yapıtının ikinci basımına (1963) yazdığı önsözde okuyucularına şöyle sesleniyor:

«Kitabımızın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci bası'sını öğrencilerimizin ve konu ile ilgilenenlerin faydalanmasına sunuyoruz. Birinci bası'nın önsözü dışında, kitabın hemen her satırı yeniden yazılmış bulunuyor.

«Türkçemizi geliştirmek, oluşturmak ve bilim dili olarak serpilmesine yardım etmek, gelecek kuşaklara, yerleşmiş ve durulmuş bir deyim gücü kazandırmak görevi bizim kuşaklara düşmektedir. Sosyal olayların da büyük bir dinamizm kazandığı yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinde, sosyal bir olay olan dilimizin durulaştırılması işinin daha da çabuklaşması gerekmektedir.

«Bu inançla, kitabımızı elden geldiği kadar duru bir Türkçe ile yazmaya çalıştık. Eski kuşakların alışık olmadığı bazı sözcüklerin karşılıklarını da kitabın sonundaki bir sözlükcük (lûgatçe) de gösterdik.»

Bu tutumda olan bilim adamlarının çabalarıyla Türkçenin terim dağarcığı genişleyebilecektir. Bilim adamı yeni terimi nasıl yaratabilir? Bu konuda başvurabileceğimiz yöntemleri türetme, birleştirme, sözcük öbeği oluşturma, anlam aktarımı diye sıralayabiliriz. Önce deneyebileceğimiz bir yöntem olduğundan türetme yöntemini açıklamaya çalışalım.

Biçim özelliklerini göz önünde tutarak dilleri üç kümeye ayırırız (Aksan, 1977:104).

- 1) Yalınlayan diller,
- 2) Bağlantılı (bitişken) diller ve kaynaştıran diller,
- 3) Bükümlü diller.

Yalınlayan diller çekimsizdir. Sözcükler ek almazlar, büküme uğramazlar. Sözcüğün tümce içindeki yeri, başka sözcüklerle yan yana bulunması ona değişik anlamlar kazandırır. Bu dillere en iyi örnek olan Çince de vurgu önem kazanır. Sözcük değişik tonlarda söylendiğinde değişik anlamlar verir. Bu tür dillerde eşadlı (homonymie) öğeler çoktur (Aksan, 1977:104).

Bükümlü dile en iyi örnek Arapçadır. «Büküm, çekim sırasında kökün, özellikle kökteki ünlünün değişmesidir. Aynı durum adların çoğul biçimlerinde ve başka sözcüklerde de görülür. Türkçe gibi bağlantılı dillerde hiç bir zaman böyle bir değişmeye rastlanmazken bükümlü dillerde eylem kökündeki başkalaşmayla değişik kavramların yansıtılması ve çeşitli ilişkilerin kurulması sağlanmış olur» (Aksan, 1977:107).

Bağlantılı dilde bir köke birden çok, değişik görevleri olan ekler getirmek olasıdır. Bu özellik tek başına dilin varsıllığının bir kanıtıdır. «Bağlantılı bir dil oluşu, eklerin çeşitliliği ve bu çeşitli eklerin değişik görevler yüklenerek yeni sözcükler oluşturabilmeleri, Türkçeyi çok geniş anlatım olanaklarına kavuşturmuş, yeni beliren kavramların karşılanmasını, yabancı kavramlara karşılıklar bulunmasını kolaylaştırmıştır. Bu yüzden Türkçe, terim yaratma bakımından çok güçlü bir dildir. Yapı-sal-cı-lık, dav-ran-ış-çı-lık, duy-um-sa-maz-lık gibi tek sözcük durumundaki terimleri, tüm-e-var-ım, gir-iş-im-ölç-er gibi, birden çok öğeden oluşan terimleri buna örnek olarak gösterebiliriz» (Aksan, 1977:106).

**Besim Atalay'ın Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme** adlı yapıtında ortalama 600 ek vardır (Baltacıoğlu, 1971: 448). Dilimizde kavram oluşturmaya yarayan yeterince kök ve ek vardır. Başka bir dilde birkaç sözcükle anlatılabilen bir kavram, Türkçede bir tek köke getirilen ve arka arkaya sıralanan eklerle sağlanabilir. Türetme yoluyla yapılan terimlere yüzlerce örnek verilebilir. Türetme ad ya da eylem köklerine, gövdelerine yapım ekleri getirilerek gerçekleştirilebilir. «Duyumculuk», «eşleme», «görüntü», «köktencilik», «kurgu», «teпки», «vurgu», «yapımcı», «yetke», «yönetmen» gibi (ayrıntılı bilgi için bkz. Özdemir, 1973:24).

Kimileri az işlek eklerle yapılan terimlere kuşkuyla bakarlar. Ekleri az işlek, çok işlek diye ayırmak dilbilim açısından geçerli değildir. Kuralcı dilbilgisi ekleri az işlek çok işlek diye iki kümeye ayırır. Oysa ek kendiliğinden durduğu yerde işleklık kazanmaz. Ek kullanılırsa, ondan yeni sözcükler yaratılırsa işlekleşir. Genellikle -deş, -men, -el, -nek gibi ekler az işlek sayılır. İşletildiğinde bu eklerden çok sayıda sözcük türetilebileceği ortadadır. Örneğin ortaklık, denklik, birlik anlamlarını veren -deş ekiyle türetilmiş sözcük sayısı Dil Devriminden önce çok azdı. Bugün «adaş», «anlamdaş», «çağdaş», «özdeş», «paydaş», «türdeş», «yöndeş» gibi birçok sözcük



bu ekle yaratılabilmıştır. Şimdiye dek işlek sayılmayan -men eki «danışman», «etmen», «katman», «okutman», «öğretmen», «seçmen», «yönetmen», «yazman» gibi sözcüklerle işleklilik kazanmıştır. Dil Devriminden sonra -el ve -sel ekleriyle «düşünsel», «edimsel», «görsel», «kamusal», «kuramsal», «özdeksel», «öznel», «toplumsal», «yasal» gibi her gün kullandığımız sözcükler türetilenmiştir. Eylem kök ve gövdelerine gelen -nek eki «gelenek», «kesenek», «olanak», «ödenek», «tutanak», «yetenek» gibi sözcüklerle işleklilik kazanmıştır. Tüm bu örneklerde görüldüğü gibi yapım eklerinin işlekliliği, esnekliği dilin anlatım gücünü artırıyor. Ekler işletildikçe dil gelişiyor.

Terim türetirken örneksemeye başvurmak terimin tutma olasılığını artırır. Dilde benzer sözcüğün olması yeni türetilenin benimsenebileceğini gösterir. «Sözgelimi kurultay sözcüğü Türk tarihinde önemli bir yeri olan yüksek bir kurumun adıdır. Bu ad şura-yı devlet, mahkeme-i temyiz, divan-ı muhasebat gibi katmerli yabancı terimlerle anlatılan yüksek kurumların yeni adları için örnek olarak alınmış, böylece danıştay, yargıtay, sayıştay sözcükleri yaratılmıştır» (Ağakay, 1962:12). Terim kısa ve söyleyişi kolay olursa tutma olasılığı artar. Yalnız bu konuda önceden kesin bir şey söylenemez. Örnekseme olasılığı artırabilir, o kadar.

Türetme yöntemi ile karşılık bulunamazsa birleştirme yöntemi denenebilir. Sözü geçen yöntemde iki ya da daha çok sözcük birleştirilerek terim yaratılır. «Anayasa», «anlambilim», «bilirkişi», «buluşbelgesi», «dışsattım», «genörgüt», «özdevim», «işgören», «sıkıdenetim», «yöneylem» gibi örneklerde iki sözcük kaynaşarak tek bir kavramı göstermektedir. Türkçe bağlantılı bir dil olduğundan türetme ya da birleştirme yöntemiyle terim yapmak zorlama değil, dilin doğal bir gelişimidir.

Üçüncü yöntem bir kavramın sözcük öbeği ile karşılanmasıdır. Terimin tek sözcükle karşılanması istenen bir durumdur. Terim tek sözcükle karşılanamıyorsa o terime iki ya da daha çok sözcükle karşılık bulmak, yabancı terimi olduğu gibi almaktan çok daha iyi bir tutumdur. «Alım satım aracısı», «durağan aşınma payı», «giriş-çıkış belgesi», «para alım yetkisi», «pay belgiti», «vergi ile bağımlı kazanç» gibi.

Bu üç yöntemin dışında başvurabileceğimiz bir dördüncü yol anlam aktarımıdır. Genel dilde kullanılan bir sözcüğe terimin an-

lamı yüklenir. Örneğin günlük, kişinin yaşadığı olayları günü gününe yazdığı bir tür defter. Günlük tutmak bu tür bir deftere yaşanılanı yazmak. İşletmede «günlük» yevmiye defteri anlamında kullanılıyor. Sözü edilen bilim dalıyla ilgisi olmayan kişi için söz konusu olan, sözcüğün yalnız genel kullanımındaki anlamıdır. Oysa işletmeci için «günlük» -«gelir», «gider», «çıktı», «güvence» gibi ilgili bilim diline özgü bir terimdir.

Dilimizin yukarıda sözü edilen olanakları işletildiğinde yabancı terimi olduğu gibi almak söz konusu olmayacaktır. Türkçeyle tüm bilimsel konular işlenebilecektir. Tüm bilim adamlarımız dil kaygısı çeker, özleştirmeye ilgisiz kalmazlarsa, yengi kesinleşir.

#### KAYNAKÇA

- Ağakay, M. A. (1962) «Örnekseme Üzerine.» **Türk Dili**, 12(133): 12-16.
- Aksan, D. (1977) **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, 1. c. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 439).
- . (1978) **Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)**, 2. bs. Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (yayın no. 217).
- Aksoy, Ö. A. (1975) **Gelişen ve Özleşen Dilimiz**, 4. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 412).
- Baltacıoğlu, I. H. (1971) «Türkçe Niçin Klasik Dildir?» **Türk Dili**, 24(240):448-452.
- Başkan, Ö. (1967) **Lengüistik Metodu**. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Dilâçar, A. (1968) **Dil, Diller ve Dilcilik**. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 263).
- Dizdaroğlu, H. (1971) «Dili Yanlış Değerlendirme.» **Türk Dili**, 23(232):289-293.
- Gürsel, N. (1978) «Dilbilim ve Gösterge Kuramı.» **Türk Dili**, 37(320):381-392.
- Levend, A. S. (1965) «Yabancı Kelimeler Salgını.» **Türk Dili**, 15(171):157-159.

- . (1966) «Dil Üzerine Türlü Sorunlar.» **Türk Dili**, 15 (176):493-495.
- . (1970a) «Türkçeyi Bozanlar.» **Türk Dili**, 21 (221):353-355.
- . (1970b) «Türk Dilinin Başına Gelenler.» **Türk Dili**, 22 (223):1-4.
- . (1972) **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, 3. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 347).
- Oluç, M. (1963) **İşletme Organizasyonu ve Yönetimi**, 1. c., 2. bs. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi (yayın no. 77).
- Özdemir, E. (1968) «İşlekleşen Yapım Ekleri.» **Türk Dili**, 19 (205): 62-66. Kıvanç Demir takma adıyla.
- . (1970) «Soyut Kavramlar.» **Türk Dili**, 23 (230):183-186.
- . (1971) «Döne Döne.» **Türk Dili**, 23 (233):407-410.
- . (1973) **Terim Hazırlama Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 379).
- . (1978) «Anadilin Toprağında.» **Türk Dili**, 37 (320):396-399.
- Özel, S. (1977) **Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Bileştirme**. Ankara: Türk Dil Kurumu (yayın no. 438).